Економічні науки

338.43:65.012.8:631.11

Степанов Д.С.

аспірант кафедри маркетингу

Міжнародний університет бізнесу і права

Степанов Д.С.

аспирант кафедры маркетинга

Международный университет бизнеса и права

Stepanov D.S.

graduate student of marketing

International University of Business and Law

ФОРМУВАННЯ ТА ДІАГНОСТИКА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ
ФОРМИРОВАНИЕ И ДИАГНОСТИКА ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ
FORMATION OF ECONOMIC SECURITY AND DIAGNOSIS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Анотація: *Стаття присвячена дослідженню теоретичних аспектів формування та діагностики економічної безпеки сільськогосподарських підприємств.*

Ключові слова: *економічна безпека, діагностика, виробництво, управлінські рішення, ризики, земельні ресурси.*

Аннотация: *Статья посвящена исследованию теоретических аспектов формирования и диагностики экономической безопасности сельскохозяйственных предприятий.*

Ключевые слова: *экономическая безопасность, диагностика, производство, управленческие решения, риски, земельные ресурсы.*

Abstract: *The article investigates theoretical aspects of forming and diagnostics of economic security of farms.*

Keywords: *economic security, diagnostics, production, management decisions, risks, land resources.*

Ризиковий характер підприємницької діяльності та підвищення рівня конкурентної боротьби визначають необхідність формування економічної безпеки суб'єктів господарювання. Зазначена проблема є особливо актуальною для сільськогосподарських підприємств, з огляду на підвищену ризикованість їх діяльності, що пов'язано із природно-кліматичним фактором та використанням землі як основного засобу виробництва[1].

Наявність ряду невирішених проблем, зокрема нестача власних коштів для забезпечення розширеного відтворення виробництва, неефективне використання ресурсного потенціалу, низький рівень кваліфікації управлінського персоналу, не дозволяють більшості сільськогосподарським підприємствам підтримувати високий рівень економічної безпеки.

Водночас, підприємство функціонує як відкрита система у зовнішньому середовищі, що характеризується нестабільністю та складною динамікою його чинників. Вищезазначене викликає необхідність формування економічної безпеки сільськогосподарських підприємств, що підвищує їх спроможність ефективно нейтралізувати або попереджувати виникнення різного роду загроз стійкості підприємств до впливу негативних чинників зовнішнього та внутрішнього середовища[1].

Дотримання економічної безпеки забезпечує захист інтересів сільськогосподарських підприємств від дії негативних факторів, створює сприятливі умови для їх ефективного функціонування та розвитку.

У вітчизняній науковій літературі питанням економічної безпеки приділяється недостатньо уваги, чим і пояснюється незначна кількість наукових праць. Серед останніх досліджень варто відзначити роботи таких дослідників: Л. Абалкін, О. Ареф'єва, Т. Васильців, О. Грунін, Л. Донець, М. Єрмошенко, Т. Іванюта, С. Ільяшенко, О. Кириченко, Д. Ковальов, Г. Козаченко, Т. Кузенко, Н. Лоханова, О. Ляшенко, Є. Олейникова, 4 4 І. Плєтнікова, Н. Подлужна, В. Пономарьов, В. Сенчагова, Т. Сухорукова, В. Тамбовцев, А. Турило, В. Шликов, В. Ярочкін та ін. Проте проблеми формування та зміцнення економічної безпеки потребують більш детального дослідження у теоретичному та прикладних аспектах[1].

Сільськогосподарські підприємства змушені функціонувати в умовах непередбачуваності та невизначеності. Насамперед, це зумовлено нестабільністю інфраструктури аграрних ринків, диспаритетом цін, залежністю виробництва від природних умов, що робить його ризиковим. Також істотними характеристиками діяльності виробників продукції є обмеженість землі як основного фактора виробництва, сезонний характер виробництва. Все це обумовлює необхідність формування економічної безпеки сільськогосподарських підприємств.

Враховуючи вищезазначене, поняття «економічна безпека сільськогосподарського підприємства» пропонується розглядати як такий стан підприємства, що характеризується стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, їх здатністю забезпечувати реалізацію власних економічних інтересів, ефективно функціонувати та розвиватися в умовах невизначеності та господарських ризиків[1].

Основною метою формування та діагностики економічної безпеки сільськогосподарських підприємств є реалізація їх інтересів, забезпечення ефективного функціонування та високого потенціалу на перспективу.

Суб'єктами економічної безпеки підприємств є ті особи, підрозділи, що займаються забезпеченням її належного рівня.

Об'єктами економічної безпеки сільськогосподарських підприємств є види діяльності підприємства (виробнича, збутова) та його ресурси (фінансові, кадрові, земельні, матеріально-технічні).

Необхідність зміцнення рівня безпеки сільськогосподарських підприємств обумовлюється такими основними завданнями: ідентифікація загроз безпеці; усунення загроз, яким підприємство не може протистояти; проектування можливих загроз та заходів щодо їх запобігання; адекватне та вчасне реагування на зміни зовнішнього та внутрішнього середовища[1].

Функціональні складові економічної безпеки на різних рівнях економіки є різними. Зокрема, на державному рівні виділяють силову (спроможність диктувати умови на міжнародному рівні), екологічну (пріоритетність концепції сталого розвитку), науково-технологічну (сировинний придаток країни), політико-правова (формування правових механізмів). Основними складовими на регіональному рівні є соціальна, науково-технологічна, екологічна, фінансова, правова [1].

Найважливішим компонентом економічної безпеки підприємств є фінансова складова, яку слід розглядати як матеріальну основу всіх інших складових. Фінансові результати та фінансовий стан сільськогосподарського підприємства характеризують його спроможність пристосуватися до змін зовнішнього середовища та адаптуватись до існуючого ринкового механізму. Поточний рівень забезпечення економічної безпеки за фінансовою складовою оцінюється на підставі аналізу і оцінювання результатів здійснення фінансово-господарської діяльності підприємства та відображає забезпеченість підприємства власними фінансовими ресурсами[1].

Для забезпечення належного рівня економічної безпеки сільськогосподарських підприємств рекомендується використовувати такі засоби[1]:

1. Фінансові (без яких неможливе формування економічної безпеки, функціонування та розвиток підприємства);

2. Кадрові (персонал, що займається питаннями економічної безпеки, його досвід та професійність; залучення висококваліфікованих працівників);

3. Правові (розробка правових актів з питань створення, функціонування підприємства та підтримки його економічної безпеки);

4. Інформаційні (комп'ютери, інформаційна продукція, захисні мережі);

5. Організаційні (створення спеціалізованих підрозділів, організацій, що допомагають забезпечувати економічну безпеку, надавати відповідні консультації).

Чинники, що формують рівень економічної безпеки підприємства, різноманітні і у кожній галузі виробництва мають свою специфіку. Розглядаючи сільськогосподарське підприємство як самостійний господарюючий суб'єкт, насамперед, слід відзначити, що його діяльність носить ризиковий характер. Управлінські рішення з питань забезпечення та постійного підвищення результативності їх функціонування, що приймаються керівниками підприємств, завжди пов'язані з ризиком їх невиконання (або недовиконання).

У сільськогосподарських підприємствах ризик виникає на всіх стадіях господарського процесу: посів та догляд за культурами, збирання врожаю, транспортування, робота технічних засобів, залучення інвестицій, інфраструктура ринку, найм сезонних працівників та у багатьох інших випадках. Крім того, сільське господарство, на відміну від інших галузей національного господарства, має специфічну причину появи невизначеності – природні чинники, від яких залежать кінцеві результати господарювання[1].

Тому для досягнення належного рівня економічної безпеки суб'єктів господарювання необхідно враховувати весь спектр факторів, від яких залежить ефективність функціонування підприємства в умовах жорсткої конкуренції.

Нині основними загрозами економічній безпеці підприємств вважаються внутрішні чинники, до них належать[1]:

1. Обсяг фінансових ресурсів;
2. Наявність кваліфікованого персоналу;
3. Матеріально-технічне забезпечення, налагодження технологічного процесу;
4. Якість та структура природних ресурсів;
5. Інформаційно-аналітичне забезпечення;
6. Робота з винахідництва та раціоналізаторства;
7. Організація системи управління та контролю;
8. Соціальний захист працівників;
9. Інвестиційний клімат на підприємстві;
10. Рівень екологізації сільськогосподарського виробництва інтегрованість підприємства у виробничі та ринкові відносини.

Фактори економічної безпеки можуть мати як негативний, так і позитивний вплив на діяльність підприємства. Чинники негативної дії є джерелом загроз, під якими розуміють сукупність умов і факторів, а також збіг обставин, що значно збільшують ризики життєдіяльності суб'єкта.

Загрози обмежують або унеможливлюють реалізацію економічних інтересів, перешкоджають досягненню цілей підприємства, порушують його стійкий розвиток, призводять до припинення господарської діяльності. Оцінка економічної безпеки є передумовою формування стратегічних та тактичних планів підприємства.

Система показників для діагностики економічної безпеки сільськогосподарських підприємств наведена у таблиці 1.

Таблиця 1

Система показників для діагностики економічної безпеки сільськогосподарських підприємств

Складова	Показник
Фінансова	Надлишок чи нестача власних оборотних коштів, необхідних для формування запасів та витрат, пов'язаних з господарською діяльністю; Надлишок чи нестача власних оборотних коштів та довгострокових кредитів; Надлишок чи нестача загальної величини оборотних коштів.
Ресурсно-технічна	Коефіцієнт придатності основних засобів; Фондовіддача; Матеріаловіддача
Кадрова	Коефіцієнт плинності кадрів; Продуктивність праці; Працевіддача
Екологічна	Продуктивність землі; Землевіддача.
Виробнича	Коефіцієнт інноваційного зростання; Рівень рентабельності виробництва
Збутова	Рівень рентабельності продажу; Темп зростання обсягів реалізації.

Отже, передумовою стійкого розвитку сільськогосподарського підприємства є формування ним власної системи економічної безпеки та її діагностика. Під економічною безпекою сільськогосподарських підприємств розуміється такий стан підприємств, який характеризується стійкістю до внутрішніх та зовнішніх загроз, здатністю забезпечити реалізацію власних економічних інтересів, ефективно функціонувати та розвиватися в умовах конкуренції та господарського ризику.

Використані джерела:

1. Електронний архів ЖНАЕУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/2261/1/Dysertacija_2012_198.pdf (дата звернення 18.03.17).